

DIALOGUS I.

Quibus e partibus GLORIA AUGUSTORUM POLI-
TICA cohaereat ?

INTERLOCUTORES

TULLIUS docens, PUBLIUS discens.

PUBLIUS.

Ccedimus tandem, propitio Numine, in hac PAR-
TE II. *Exercitationum* nostrarum *Facilium de Nu-
mis Veterum* ad elegantissimam, ut arbitror, Rei
Numariæ Veteris partem, Honorande Tulli, dum
Aversas Numorum Augustorum, infinita varietate
discretas, tanquam in orchestra confidentes, con-
templari, & vestigare aggredimur: ubi mille re-
rum imagines tam grato compendio jugiter sibi in scenam succedunt, ut
nullum ego Theatrum tantam oculis, tantamque animo jucunditatem
obiicere posse existimem. Ita quod sentiam, efficit hætenus apud me
vel solus pauculorum Numorum meorum situs, quem eisdem ad leges,
a te mihi præscriptas, meis in forulis dedi: quid erit, si te Pharum
mihi jam denuo lucidissimam præbueris, cujus lumine universa *Laconi-
cæ Quiritum Sapientie* mysteria, hic undique abdita, penitus introspe-
xero? Igitur quæso te, Tulli, hanc mihi lucem illico sine ambagibus
accende, memor vulgatæ paræmiæ: *Bis dat, qui cito dat.* TULL.
Hoc vero quid exordii est, Optime Publi? febricula ardes? certe te
Pars II. A sitis

fitis vehementissima urget. Placet hic ardor discendi : sed fines duntaxat, ut Dialogorum nostrorum in hac Parte II. Argumentum, *Gloriam* nimirum *Augustorum Politicam*, prævie cum definiam, tum partiar tibi : ne Ordo, rerum omnium anima, profectibus tuis deficiat.

II.

PUB. Sapienter admodum monenti merito cum honore affurgo. *Politicen* ergo præ omnibus luculentius mihi describe. *TULL.* Excursu hic opus non est : verbulum sufficit nobis. *Politica*, si vel solum nominis etymon græcum consulamus, est *Ars*, quæ multos prudenter utiliterque regere docet : hominibus certe, sociali quopiam jure illigatis, unice necessaria. Residet hæc *Ars* penes illos, qui magistratum tenent : qui si a Populo geritur, *Democratia* confurgit : si ab Optimatibus, *Aristocratia* : si ab unico soloque Principe, *Monarchiam* tenere is dicitur. Quænam ex his perfectior regendi forma, quænam felicior, disceptent alii. Tu noveris, quod sufficit, *Quirites* a *Monarchia* sub *Regibus* inchoantes, his exactis, jam per *Consules* *Aristocratice*, jam per *Tribunos* subinde *Democratice* gubernatos, rursum tandem sub *Caesaribus* ad *Imperium* *Monarchicum* recidisse. *Gloriam* itaque *Augustorum Politicam* in *Numis* explorare cupientes, *Artes* bene gubernandi, a quibus iidem *Augusti* in his publicis *Gloriæ* æternæ tabulis commendari se voluere, *Parti* nostræ *Secundæ* *Argumenti* loco deligimus. Neque vero *Artes* solum, sed & *Artefacta* : utiliter nimirum, salubriter, atque magnifice ad *Publicæ* *Rei* emolumentum, domi potissimum gesta. Domi, inquam, & in toga : quas enim sago amicti, sive in acie, sive in castris, lauros ac palmas messuere : quas deinde fuso hostium sanguine *Pacis* oleas plantarunt, *Parti* tertiæ servabimus : uti & religiose ab eis *Deorum* causa, & in *Templo* gesta in *Partem* quartam differimus.

III.

PUB. Perspicio te, *Venerande* *Tulli*, fatisque jam novi, qua pulcherrima luce hic illustrare me velis : ut videlicet, dum *Numorum* tam ingens & multiplex gratia oculos mihi suavissime recreat, tu animum meum utilibus præclari *Regiminis* documentis per spirantia quodammo virtutum exempla utilissime pascas, & imbuas. Felicem me discipulum, te tam fideli *Magistro*. *TULL.* Anne nimium de te pariter, meque præsumis ? Neque tu coronis es natus, neque mihi his in *Dialogis*, quos de *Numis* instituimus, animo sedet, *Principem* te formare. *PUB.* Frustra in me ambitum reprehendis, qui nunquam hæctenus *Caesarem* somniavi. Tam multa me dulcis somni tenet voluptas, ut profecto

fecto præ ea imperium penitus nolim. Novi siquidem, quid ille ce-
cinerit :

Non licet integram noctem dormire regentem
Imperio populos, & agentem pectore curas.

Sed, ut jocos mittamus, neque ulla, quod arbitror, Principis virtus
ita sola est Principis, ut privati esse non possit : neque adeo privatus
est quispiam, ut, dummodo sibi ex virtute moderetur, Principis con-
sors esse non queat. Quas ergo Numi nostri laudabunt Augustorum virtutes
erudito emblemate, tu doctis Commentariis expendes, nonne & mihi,
ut rite sensus, artusque & affectus gubernem, disciplinæ esse velis ?
TULL. Volo, ne dubita, rideoque in sinum, immo præ gaudio gestio,
quod liberali ingenio tuo magistrum tam eximie prævolas. Beatum do-
cendi compendium, ubi perspicax docilisque discipulus disciplinæ ar-
dua omnia animo suo sponte præfagit.

Reminisci autem te velim, quod jam superioribus Partis I. Dialo- IV.
gis ex Doctiss. *Joberto* te monui, *Aversas* Numorum adulationem nullis
contentam limitibus ostentare, si *Catoniano* quidem supercilio, sensu-
que nimis severo, ea, quæ ibi, & de quibus prædicentur, conferre
sefe inter quis velit. Multa profecto virtutum clarissimarum præconia,
earumque imagines speciosissimæ, in Principes, de Superis, deque Re-
publica pessime meritos, etiam Senatus Consulto ibidem jactari videbi-
mus. Sed plane interim persuasum est Doctis, plurima in Numis, ta-
citæ cujusdam philosophiæ causa, descripta esse, atque expressa : non,
quia sic meritus est Principum quilibet, sed ut legeret tandem, oculis-
que in imagine usurparet, quæ Principem deceant : cum auribus suis eadem
ingeri animo, sive superbo, sive crudeli, sive malevolo, nunquam tulisset. Om-
nino tibi hic audiendus Ill. *Spanhemius*, ita gravissime differens. „ Haud
„ diffiteri licet, ipsas Principum Artes, Officia, Vitæ, ad salutis pu-
„ blicæ, & privatæ Laudis normam feliciter instituendæ Præcepta,
„ in priscis Romanorum Numis præclare omnino & luculenter con-
„ spici. Hoc enim abunde tot præstantissimarum Virtutum effigies,
„ passim in iis traditæ ostendunt, aut Publicæ etiam Felicitatis,
„ quam iidem celebrant, commemoratio : quæ nihil aliud, quam pi-
„ ctura quædam loquens - - veram optimi status, & vitæ laudabiliter
„ actæ imaginem continuo ante oculos ponit. Unde illas ipsas re-

Spanhem.
Tom. I. p.
148.

*Id ibid. p.
151. seqq.*

„ gnandi Artes, unâ cum sacris Cæsarum vultibus, in iis passim haud
 „ temere expressas intuemur : ut individuum quamdam illarum cum su-
 „ prema Potestate societatem iidem religiose fovendam sibi, & retinen-
 „ dam scirent. „ Multis deinde veterum Scriptorum locis interjectis,
 „ quibus hæc affatim confirmat, ita pergit. „ Non diffiteor equidem,
 „ destituisse non semel hæc auguria exitialem haud unius Neronis indolem
 „ aut infaustam plurium Faustinarum libidinem. Hinc non continuo
 „ tamen arguendus Amplissimus Ordo (Senatus nimirum ille sacer apud
 „ Quirites) penes quem, amissa etiâ Republica, signandi æris facul-
 „ tas mansit, qui spes suas & vota monumentis id genus consignabat :
 „ inmo qui his veluti tabulis, quum aliter per illorum temporum im-
 „ manitatem non liceret, Principes, & eorum Conjuges, OFFICII SUI,
 „ SUB COMMENDATIONIS SPECIE, frequenter admonere non dubi-
 „ tabat. - - - Spes nempe ei erat nonnulla, posse, vi BLANDÆ
 „ hujus ARTIS, illam Caligularum, quam Suetonius hic vocat, *ad id est Plac-*
 „ expugnari : & fore aliquando, ut vel verecundia immeritæ laudis,
 „ vel desiderio pulcherrimi præmii, vel reverentia posterorum tange-
 „ rentur.

*Sueton. in
Calig. c.
29.*

V. *PUB.* Digna hæc monita Illustrissimo calamo. Quoniam vero
 character unius fere cujusque Augusti e brevibus Vitæ singulorum com-
 pendiiis, Parte prima a te mihi suggestis, animo meo graviter inhæ-
 ret : nullo inde negotio discernere mihi licebit, quibusnam Augustis
 sua e merito reddantur præconia, quibus contra non nisi disciplinæ
 causa laudes in Numis dicantur. *TULL.* Bene hoc pacto statues,
 modo advertere præterea minime negligas, quod rursus *Ill. Spanhemius*
diligentissime observât, neque deterioribus Dominis defuisse subinde sua, vel
Belli, vel Pacis Decora, digna omnino, ut hac publica Civium gratulatione
commendarentur. Id quoque tibi persuadere insuper debes, non solum
 Principum, quibus tunc Orbis Romanus parebat, quorumque vultibus hi
 illi Numi signati sunt, habitam esse a Senatu rationem, sed eorum pari-
 ter, qui lapsu temporum succederent : ut videlicet, quod *Valerius*
Maximus notat, Antecessorum *Virtutes posteri non solum legerent, sed etiam*
imitarentur. Plâne affirmare licet, eundem ob finem sacrum illum Ro-
 mæ Senatam Numos tot laudibus, quas Principes mereri debuerant, op-
 plevisse, propter quem variis Augustis solemnes a præstantissimis Ora-
 toribus Panegyricos fieri, quibus eis grates publicæ agerentur, decre-
 vit. Quorsum vero illæ laudes ? Fatetur id *Plinius*, excusans se
 Principi suo *Trajano*, cur ei Panegyricum diceret, dum inter cætera
 inquit.

*Valer.
Max. L
V. c. 8.*

infit. Sed parendum est Senatus Consulto, quo ex *UTILITATE PUBLICA* Plin. Panegyrici. IV. placuit, ut Consulis voce, sub titulo Gratiarum agendarum, *BONI PRINCIPES, QUÆ FACERENT, RECOGNOSCERENT, MALI, QUÆ FACERE DEBERENT.* Ecce luculentum tacitæ philosophiæ, uti in Panegyricis, ita & in Numis testimonium: quo præmunitus, ab illorum tibi inconsulto præjudicio cavebis, qui naribus nimium emunctis foetere sibi undique numos stomachantur: quod nihil illi, præter blasphema idololatriæ deliria, vel impudentissima laudum inanum mendacia redhibere consueverint. *PUB.* Probe hæc singula teneo: nec quisquam Numorum delictum animo meo aliquando eximere poterit. Sed nonne tandem tibi placet, siquidem id proposueras, de Ordine, quem nostri deinceps Dialogi in expendenda *Politica Augustorum Gloria*, servabunt, nonnulla saltem jam apud me grato compendio prælibare? *TULL.* Sitis iterum, Publi charissime, ac properas vehementer, Numosque ipsos sumere in manus infatiabili cupidine gestis. Placet, quod petis, immo unum est, quod hodierno Dialogo nostro supersit: nonnullam tamen morulam poscit.

Tria sunt potissimum Capita *Gloriæ Augustorum Politicæ.* **I.** Enim **VI.** vel nascitur illa ex *Dignitate Imperii*, quod gerunt, ejusque aut Jam asserta ex *Felicitate*, vel *Spe* saltem asserendæ firmata: e *Virtutibus* præterea, quibus idem gubernant, & ornant. **II.** Vel ex *Domus suæ Fortuna*, & *Filiis* potissimum, qui succedent, mutuaque Patrum, Natorumque, sed & Provinciarum eis parentium *Concordia.* **III.** Vel e *Beneficiis* in Rempublicam varie, frequenterque collatis. Primum horum Caputum eos ante omnia sibi vendicat Numos, qui *Monarchici Imperii* symbola redhibent: cujusmodi tibi Prima in Tabella octo depinxi, inopiam tuam, quod hætenus solitus eram, imaginibus nonnullis aliunde petitis levando. Succedunt Numi totidem, in quibus *Felicitas Regiminis* alio semper & alio habitu prodit. Quoniam vero pondus haud modicum addit Felicitati, si non modo præsens illa sit, verum etiam ita stabilita, ut secure in ea conquirere postea rariter liceat: duobus Numis *Securitas* exhibetur. Quos alii bini, *Spei* typo illustres excipiunt: siquidem absens quoque Felicitas, ut propediem redeat, votis omnibus exposcitur. Ita Tabula prima concluditur: sequens vero tota, viginti Numis, omne genus *Augustæ virtutis* ob oculos ponit, & quomodo Imperium domi felix reddatur, atque beatum, multimoda imaginum amœnitate depingit.

VII.

Caput alterum tertiam sibi Tabellam vendicat : cujus Numi duodecim priores Patribus Augustis Filios suos, sive natos, sive adoptatos, cum elogio *Principis Juventutis*, hujusque summæ dignitatis variis gloriosis imaginibus gratulantur. Quoniam vero hos inter, quantum id ætas permisit, consortium plerumque erat Potestatis, plurimum sane Reipublicæ intererat, tantos Collegas nullo discordiæ fomite, civibus utique perniciosissimo, fuisse sese inter divisos : sed & Matribus eorum, sive Conjugibus ambitiosas abfuisse similitates : provincias præterea concordia obedientia paruisse. Quære octo residui Tabulæ hujus Numi vario *Concordiæ* schemate exornantur. Tertium tandem *Gloriæ* Augustorum Politicæ Caput tribus propriè Tabellis describi oportuit : siquidem & præstantius nihil erat, & gratius, quam *Beneficia* in Rempublicam collata. Quarta proinde Tabella integra viginti Numis, quibus onerata est, *Liberalitatem* Augustorum, *Annonam* procuratam, *Congiaria* data, *Largitiones* factas, & laudat, & pulcherrimis imaginibus exhibet. Superaddit Tabella quinta duos alios Numos, qui *Alimenta* parvulis præbita collaudant. Succedunt Numi sex, ubi *Vestigalia*, *Debita*, atque *Onera* publica remissa prædicantur. Decem aliis Numis *Ludorum* variorum, in populi gratiam summa cum munificentia exhibitorum, spectacula exhibentur. Ortam vero abinde *Exitiam publicam* postremi duo hujus Tabulæ Numi ob oculos ponunt. Sex priores Tabulæ sextæ Numi pulcherrima sistunt monumenta *Operum publicorum*, puta, Viarum munitarum, Portuum, Aquæ ductuum. Qui sequuntur duo Numi, *Libertatem*, atque *Monetam restitutam* eximie jactant. Chorum denique integre claudunt Numi octo, elogiis *Augustarum* opplati, earumque Majestatem, Pulchritudinem, Pudicitiam, Fœcunditatem, Concordiam conjugalem, Pietatem demum in Liberos venustissimis typis commendant.

VIII.

In his porro omnibus Tabulis enumerati hætenus obiter Numi eo ordine collocari debuerant, quam argumenti paritas, atque imaginum æqualitas poposcit. Unde vitio deputare non debes, posteriores Augustos prioribus sæpe proponi, immo filios patribus antecire, quin & jugi vicissitudine unius etiam ejusdemque Cæsaris plures Numos, in eadem quoque Tabella, se juxta tamen collocatos non esse. Quoties videlicet Quæstio aliqua pertractanda est, prima ponitur thesis : tum adferuntur, quæ ei stabiliendæ, firmandæque subserviunt. Ita & in præsentis numos pertractandi instituto, illa schemata, quæ faciliora erant, ac lemmate simplici, præmittenda erant difficilioribus, magisque remotæ indagationis typis : quandoquidem & naturæ methodus est, ab imperfectis sen-

fenfim ad perfecta progrediendi. Ecce tibi, Publi optime, præguftum univerfæ Partis hujus fecundæ compendio ingeftum. Quid tibi videtur? *PUB.* Bellus tu mihi Medicus es, Tulli Venerande, qui fitim meam ad Numos tecum veftigandos identidem vellicas, ipfe porro, ut potes, vehementiffime accendis. Accendis, inquam, dum ejusmodi Numos mihi fpondes in Tabellis tuis depictos, cujusmodi plurimos facile, dum oculos meos in paupere arcula mea circumfero, penitus mihi deeffe confpicio. Tu ergo beneficentia tua me divitem facis Numorum copia: vires interim meas univerfas abfumis, quibus gratum tibi animum meum redhibere decreveram. Sed vince beneficiis: nemo te gloriofius, quam merita tua coronant.

TULL. Insuper & hanc tibi fpem facio, tametsi paucos depinxi- IX.
rim Numos, frequenter me tamen multo plurium memoriam facturum, quibus ea, quæ in pictis intueberis, five clariora, five certa magis tibi reddentur. Nescit enim, qui Numos complures, immo plurimos non videt, eosque raros & exquisitos, Veteris Rei Numariæ amplitudinem fere immensam, incomparabile decus & pretium, ufumque utiliffimum una & jucundiffimum. Esto, te fingulis Numis, quos ego hic tibi depingo, immo & commemoro tantum, Jupiter non lævus bearet, pauper tamen remaneres & inops. Stilla funt minima Numuli viginti fupra centum, quibus hic, ut fitim tuam vel modice reftinguam, Politicam Auguftorum Gloriam exhibeo. Infinitos enim Numos Gazophylacia Regia, aliaque egregie inftucta cimelia recondunt, e re noftra mirum in modum facturos: fed delicias illas Dominis fuis non invidentes, fruamur bonis, quæ apud nos funt, hisque erudite pascamur. Non femper *beati poffidentes*: sæpe numero *Copia inopem facit*. Non minor deinde eft Virtus, pauculis e numis egregie tamen fapere, quam domo paupere natum, ad alta tandem honorum fubfella propria virtute eniti. *PUB.* Parce, obfecro, Venerande Tulli, atque indulge, quod ex animi mei fententia edico. Amo hodie facundiam tuam, & odi. Inexplebili namque ad Politicam Auguftorum Gloriam ipfo opere tecum penitus rimandam cupidine succenfus, quantumvis utiliffima, multumque egregia præfatus fis, voluiffem tamen, ut ipsis a Numis exorfus effes, idque faucibus anhelis avebam. Sed cum hodie facturus non fis, Vale: quam vero citiffime redi.